

FOPEM **nieuw pedagogisch begeleidingsplan** 2018/19 - 2019/20 – 2020/21

INHOUDSTAFEL

1. Situering	3
1.1. missie visie PBD FOPEM	3
1.2. PBD als deel van het geheel	5
1.3. vorming en begeleiding	5
1.4. bijeenkomsten en (doel)groepen	7
1.4.1. coördinatoren	7
1.4.2. studiedagen/werkdagen	8
1.4.3. leerkrachten en zorgcoördinatoren	8
1.4.4. teams en scholen	9
1.5. materialenbank	9
1.5.1. intradesk	9
1.5.2. de collectie	9
1.5.3. cahiers	10
1.5.4. websites cahiers	10
1.5.5. bibliotheek	10
1.6. onderzoek	10
1.7. evaluatie en effectmeting	11
2. Cahier Wereldoriëntatie	12
2.1. Implementatie	12
2.1.1. officieel moment	12
2.1.2. pedagogische studiedag	12
2.1.3. (regionale) coördinatorenvergadering	12
2.1.4. werkgroep cahier	13
2.2. onderzoek	13
2.2.1. inhoud	13
2.2.2. vorm	13
2.2.3. vervolg	13
2.2.4. verdieping	14
2.3. toepassingen	14
2.3.1. cahier WO toegepast op technieken	14
2.3.2. cahier WO toegepast op pedagogisch project	15
2.3.3. cahier WO toegepast per graad	15
2.4. de collectie en de site	16

3. meer (met) talen	17
3.1. begrijpend lezen	17
3.2. taal en cultuurbeschouwing	17
3.3. tweede derde vierde taal	17
3.4. taal van het lichaam en taal van het beeld	18
3.5. doventaal is ook een taal	19
4. ondersteuning scholen	20
4.1. methodescholen	20
4.2. nieuwe scholen	21
4.3. startende scholen	21
4.4. startende leerkrachten	21
4.5. doorlichting scholen	22
5. zorg op school	23
5.1. visie op zorg	23
5.2. ONW OKOplus	23
5.3. Zorgcoördinatoren	23
5.4. leervragen leerkrachten	24
5.5. gedrag/gezag	26
5.6. differentiatie	26
5.7. coöperatieve werkvormen Kagan	26
6. wtruimte	27

FOPEM **nieuw pedagogisch begeleidingsplan**

2018/19 - 2019/20 – 2020/21

1. situering

De PBD van FOPEM legt met dit document zijn nieuw pedagogisch plan voor. Een nieuw plan dat een vorig plan opvolgt volgens de logische driejarencyclus. Toch is 2018 een ander jaar en in meerdere opzichten een bijzondere start.

FOPEM neemt afscheid van Patricia Otte, die jarenlang het inspirerend gezicht van de pedagogische dienst was. Heel wat concrete vormingen, verhalen en inhouden zullen we aan haar blijven linken. Eén van de fysieke erfenissen is het Cahier Cultuurbeschouwing (2017) met bijhorend De Kaart en Het Kompas (2016). In het plan zal je zien hoe we deze uitgaves ook de komende jaren verder willen gebruiken. Patricia sloot het vorig pedagogisch plan af met het uitschrijven van de missie en visie van de PBD van FOPEM. Dat einde is een ideale start voor dit nieuw begin. Het maakt rollen en taken duidelijk, werkvormen, ritmes en rituelen meer leesbaar.

2018 was en is ook het jaar van ons eerste eigen leerplan. Een baanbrekend werk met een resultaat waar we terecht fier op zijn. Het Cahier Wereldoriëntatie en de implementatie hiervan wordt één van de hoofdbrokken van dit document en onze werking de komende jaren.

Ook de opstart van ons ondersteuningsnetwerk OKOplus was nieuw het voorbije jaar. De heftige eerste periode hebben we gehad. Met meer tijd en rust nu kan de competentiebegeleider samen met onze scholen, de ondersteuners en de collega's van VOOP en Steiner dit netwerk verder uitwerken. Ook de werking van onze organisatie zelf, is in transitie. Er komt een halftijdse of voltijdse kerncoördinator en prioriteiten en taken worden herschikt. Eventueel betekent dat ook nieuwe vacatures en personeelsleden. Deze hervorming¹ zal ook onrechtstreeks invloed hebben op (de uitvoering van) dit nieuwe plan.

In dit eerste hoofdstuk wordt verder uitgelegd hoe dit plan opgebouwd werd en op welke manier het in onze werking concreet gebruikt zal worden. De volgende vier hoofdstukken behandelen de inhoud zelf. We hangen ons aanbod vast aan vier grote thema's² die per hoofdstuk apart verder uitgewerkt worden.

We willen in deze inleiding voor de volledigheid meegeven dat scholen van FOPEM spreken over begeleiders (in plaats van leerkrachten) en coördinatoren (in plaats van directies). Om in deze tekst geen verwarring te scheppen met de (pedagogisch) begeleider, hebben we toch het woord leerkracht gebruikt.

1.1. missie visie PBD FOPEM

'Samen met scholen (hun) verhaal maken'. Met deze quote vatten wij onze werking en de relatie met de scholen samen. In de missie en visie van de PBD van FOPEM wordt dat verder concreet gemaakt in vijf grote taken met bijhorende rollen. Deze visietekst is recent (mei 2018) afgewerkt en doorgesproken met onze scholen. Hij diende ook als basis voor de opmaak van dit document. De samenvatting en het schema hieronder zijn voldoende als kapstok om het vervolg te snappen. Wie meer achtergrond wil, kan de volledige missie en visie³ bekijken.

¹ Aanbevelingen commissie Monard, nadenken over valkuilen van participatieve besluitvorming in de organisatie.

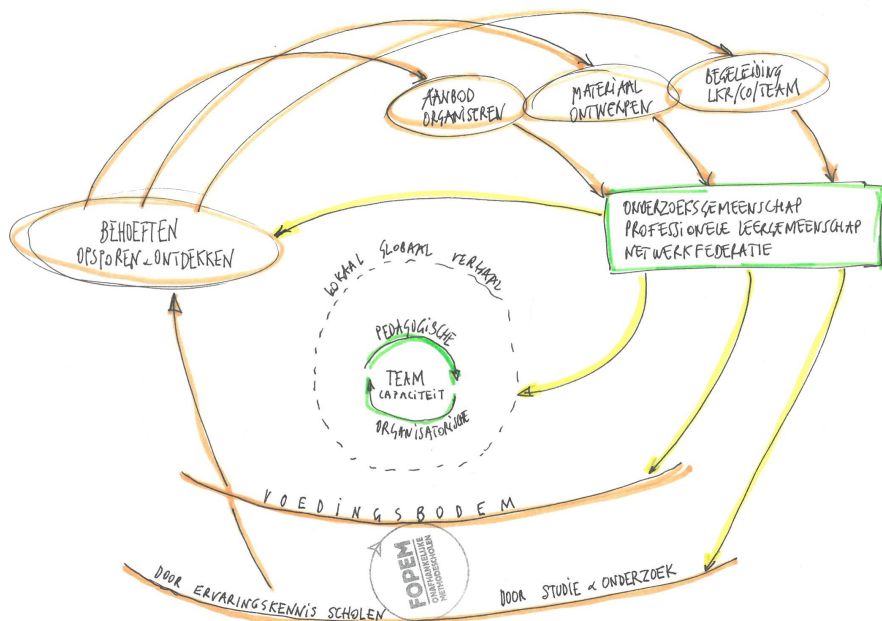
² Aanbevelingen commissie Monard, prioriteiten helder kiezen.

³ Zie decretale taken art.15 3.

Naast deze tekst werden nog heel wat andere bronnen gebruikt om tot dit nieuwe plan te komen. Hieronder lijsten we de belangrijkste op. Een aantal andere heel specifieke bronnen worden in de tekst zelf vermeld op de plaats waar ze van toepassing zijn.

- *Evaluatie van het voorbije pedagogisch plan (2015-18)*
- *Missie en visie van FOPEM (2014)*
- *Aanbevelingen doorlichting Commissie Monard (2014)*
- *Mondelinge feedback Commissie Monard (2018)*
- *Cahier Wereldoriëntatie van FOPEM (2018)*
- *Referentiekader voor Onderwijs Kwaliteit (2017)*
- *'Het prachtig risico van onderwijs' van Gert Biesta (2015)*
- *Decretale taken PBD*
- *Samenwerkingsovereenkomsten OKO ea rond competentiebegeleiding en taal*
- ...

missie en visie PBD FOPEM		
opdracht		rol PBD
niche	Wat cruciaal is in FOPEM-context en de moeite om aan te pakken. Verbinding scholen versus ruimte voor eigenheid.	Ontwerper van een aanbod.
onderzoeksgemeenschap	Leerpunten van één school zijn uitbreidbaar naar alle scholen. Een gemeenschappelijke doelgerichtheid versus ieder ook eigen schoolvisie.	Onderzoeker behoeftes en leervragen scholen, die vertalen in ontwikkelingslijnen. (IKZ)
brede onderwijsveld	Aanbod afstemmen op lokale context, scholen onderling en kader van de overheid.	Informatiemakelaar ⁴ .
gedeelde verantwoordelijkheid	Scholen voorzien onderling in een gepast aanbod, cultuur van delen en bevragen.	Regisseur die verantwoordelijkheden van de partners kent en stuurt.
federatie	Netwerkorganisatie van scholen met elk hun eigenheid en snelheid.	Respectvol ondersteunen in deze complexe realiteit.

2018

⁴ Aanbevelingen commissie Monard, kleine organisatie kan niet alles zelf doen, gebruik jullie makelaarsrol..

1.2. PBD als deel van het geheel

FOPEM is de koepel die 26 methodescholen begeleidt. Daarnaast vormen de scholen een bestuurlijke eenheid als SOM (Scholengemeenschap van Onafhankelijke Methodescholen). Beide organisaties samen hebben zes mensen in dienst en noemen die kernleden. De pedagogisch begeleider (3/4) en de competentiebegeleider (3/4) zijn daar deel van. Zij werken nauw samen met de andere kernleden waaronder bv de leerplanmaker (1/2) of de (voltijdse) kernmedewerker die scholen op organisatorisch en administratief vlak ondersteunt. Andere kernleden volgen wetgeving en belangenvertegenwoordiging mee op of ondersteunen de administratie van onze scholen.

FOPEM is deel van OKO. Dat is het Overleg van de Kleine Onderwijsverstrekkers waar ook de Federatie van Steinerscholen, VOOB en IPCO toe behoren. OKOplus is het Ondersteuningsnetwerk (2017) waar Steiner, VOOB en FOPEM in samenwerken.

Zoals hierboven aangegeven, zijn de besturen en kernleden de taken en mandaten aan het Herschikken in functie van een betere werking. Het is op dit moment nog onduidelijk hoe deze hervorming concreet zal verlopen en welke invloed dat zal hebben op het organigram en de personeelspuzzel van de organisatie(s).

1.3. vorming en begeleiding

Hierboven kreeg je een korte samenvatting van de missie en visie van de PBD van FOPEM. De verschillende opdrachten en rollen geven aan hoe wij onze nascholing invullen.

We werken voor een groot stuk aanbodgestuurd⁵ rond inhouden die we niet willekeurig kiezen. Scholen bepalen mee de agenda door de trajecten die ze elk apart lopen, de leervragen die ze stellen, de context waarin ze groeien. Ook externen sturen mee aan: onderzoek, nieuwe wetgeving, onderwijsvernieuwing, ... Als PBD voorzien we passende vorming, organiseren intervisies of gaan op zoek naar actuele gastsprekers.

In het Cahier Wereldoriëntatie leggen we uit dat ervaringsleren niet enkel betekent dat inhouden aangeleverd worden door de kinderen. De leerkracht doet er toe. Ook hij kan nieuwe inhouden voorleggen, de wereld openen, nieuwe ervaringen binnen brengen. Deze visie op leren kan ook toegepast worden op de werking van de PBD. Ook de pedagogisch begeleider kan inhouden aanbrenge of trajecten uitstippelen. Het aanbod wordt niet enkel bepaald door de scholen zelf. Ons vormingsaanbod is altijd tweeledig en combineert een bottom-up werking met een top-down beleid.

Een top-down aanbod betekent niet dat enkel de pedagogisch begeleider als expert wordt gezien. De scholen zijn mee verantwoordelijk en engageren zich om hun expertise met anderen te delen. Er zit enorm veel kennis en ervaring bij leerkrachten en/of coördinatoren die meer dan waardevol zijn. Het loopbaanpact (2015) spreekt enerzijds over aanvangsbegeleiding maar ook over professionalisering en flexibeler trajecten. Leerkrachten met meer ervaring bv kunnen dan begeleiding geven of hun opdracht op een andere manier verdiepen. Dat kan op de school zelf maar ook breder binnen de scholengemeenschap of koepel gebeuren.

Naast het aanbodgestuurde werken we ook vraaggestuurd met teams of leerkrachten apart. Leerkrachten, coördinatoren, teams, ... kunnen de PBD om ondersteuning vragen. Net zoals we (zorg)coördinatoren stimuleren om hun leerkrachten te coachen via het GOL(L)D-concept of de principes van Handelingsgericht Werken, vertrekken we voor onze begeleiding ook vanuit de

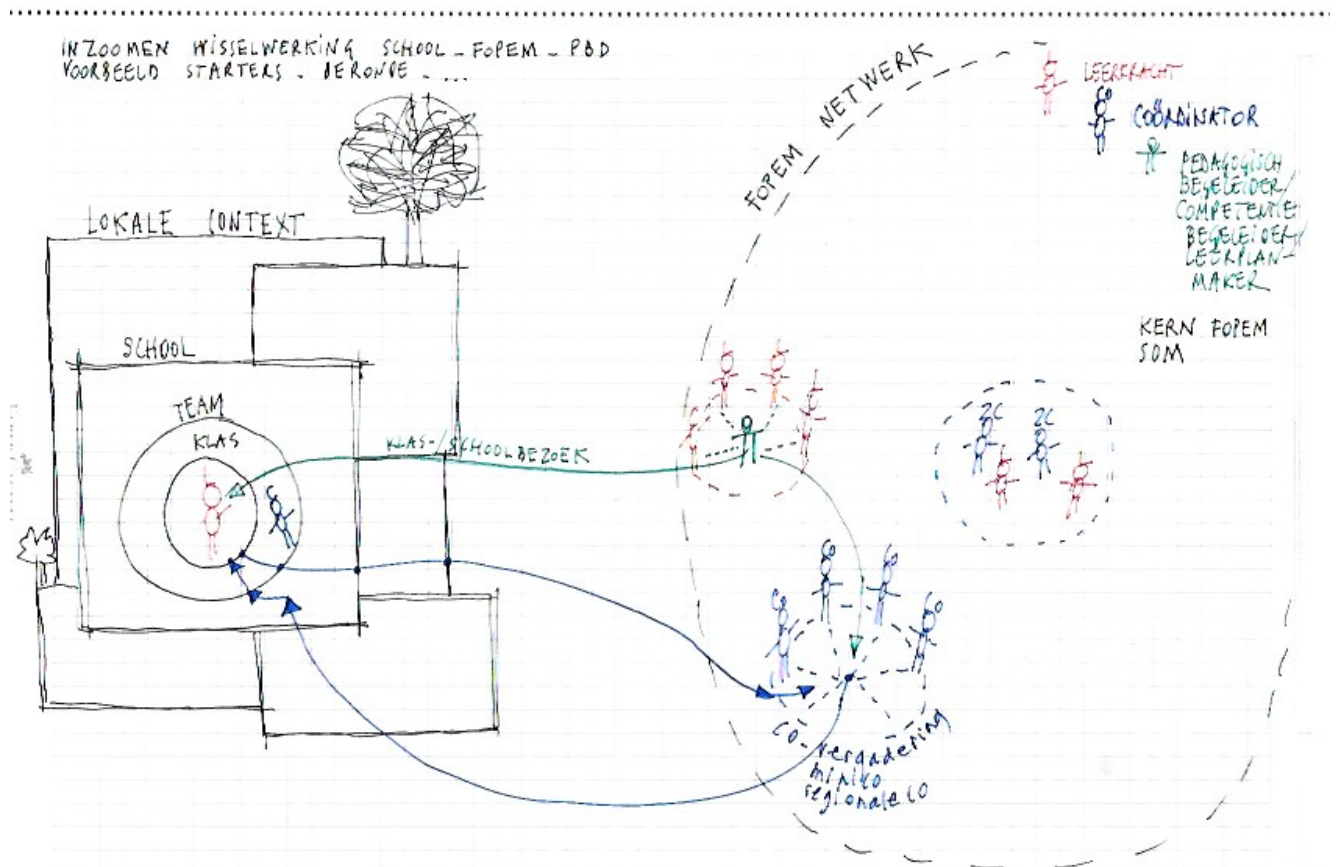
⁵ Zie decretale taken PBD art.15 1.2.e.5.

concrete leervraag van de leerkracht en proberen we zijn of haar meesterschap te versterken vanuit de zone van de naaste ontwikkeling.

Vorming en begeleiding staan soms los van elkaar. Meestal echter lopen die door elkaar, beïnvloeden en versterken elkaar. Scholen (teams, leerkrachten, ...) die een ondersteuningstraject lopen, onderhouden nauw contact met één van onze begeleiders. Die houdt de vinger aan de pols en linkt noden of vragen aan ons regulier aanbod. Coördinatoren worden dan bv gestimuleerd om (startende) leerkrachten naar vormingen te sturen. De beweging kan ook omgekeerd. Begeleiders die op vormingsmomenten leervragen van individuele deelnemers noteren en daar indien nodig verder en dieper op doorwerken via bv klasbezoeken, reflectievragen of huiswerk.

In dit hele verhaal is de interne kwaliteitszorg van de school rond professionalisering van cruciaal belang. We stimuleren scholen om bewust met vorming en begeleiding om te gaan en die vanuit de eigen context⁶ te kiezen en verder te ontwikkelen. De coördinator speelt hierin een cruciale rol. Hij is verantwoordelijk voor de professionalisering van zijn teamleden en kan kiezen hoe de PBD hierin een hulp kan zijn. De PBD kan indien nodig ook trajecten aangaan of (externe) vorming⁷ voorzien rond schoolontwikkeling en teamcoaching.

De verschillende rollen van alle betrokkenen in dit proces en hun onderlinge relatie zijn in onderstaand schema duidelijk weergegeven.

⁶ Zie decretale taken PBD art. 15 1.1 en 1.2.d.

⁷ Een aantal coördinatoren volgden bv de opleiding beeld-coaching bij PBD Gent. Eerder al brachten we 'de-drie-minuut-bezoekjes' binnen in de coördinatorenvergadering.

1.4. bijeenkomsten en (doel)groepen

1.4.1. coördinatoren

Vijf keer per jaar komen alle coördinatoren van onze scholen bijéén op de coördinatorenvergadering. De dag wordt opgedeeld in twee dagdelen. De voormiddag is eerder een klassieke vergadering waar kernleden en coördinatoren agendapunten aanreiken. Ook de PBD zorgt telkens voor een aanbod. Dat aanbod kan deze vier vormen aannemen⁸:

- Verder bouwen op het jaarthema of de rode draad. Een nieuw stukje van de puzzel leggen. Met scholen doorwerken rond bv de implementatie van ons Cahier Wereldoriëntatie. Dat is lang en duurzaam en bouwt verder op wat er al ligt.
- Als makelaar een teaser of prikkel lanceren: een actueel thema op de kaart zetten, een nieuwe methode of werkvorm presenteren, samen een didactische oefening uitproberen. Dat is eerder kort en éénmalig.
- Als geheugen of archief willen we borgen wat er is, gelopen trajecten warm houden. Scholen activeren om te bewaren wat goed is of loopt. (brede school, cultuurbeschouwing, rots en water, alfabetcode, GOL(L)D, ...)
- Als intermediair sprokkelt de PBD sprekende praktijkvoorbeelden en geeft die terug aan de scholen. De begeleider brengt in kaart wat hij ziet, verbreedt waar mogelijk en deelt die kennis of ervaring met de andere coördinatoren. Vaak presenteert hij dat in samenwerking met die school of stimuleert hij de coördinator om de praktijkvoorbeelden aan de grote groep voor te stellen.

In de namiddag werken de coördinatoren in werkgroepen verder. De items waarrond ze werken, liggen vooraf vast en kiezen ze zelf. Op het einde van een schooljaar houden we een brainstorm, lijsten we op en verdelen de te onderzoeken vragen voor het komende schooljaar. Een coördinator zoekt dus collega's die rond een zelfde onderwerp aan de slag willen. Wat voor zijn of haar school van belang is, wordt op die manier verbreed en met meer mensen besproken. Ze werken vier namiddagen in hun groepje samen, geven elkaar tussendoor huiswerk, houden contact doorheen het jaar en engageren zich om op de laatste coördinatorenvergadering een soort eindwerk of presentatie te brengen voor de grotere groep. Wat in de werkgroepen ontwikkeld werd, wordt op die manier ook bruikbaar voor andere scholen.

In het zoeken, uitwerken en presenteren van items kunnen ook externen aangesproken worden en bv (delen van het) onderzoekswerk uitbesteed worden aan studenten van passende hogescholen.

Drie keer per jaar plannen we naast deze vergaderingen ook regionale coördinatorenvergaderingen. De inhoud verschillen niet per se veel van wat we op de vijf gemeenschappelijke coördinatorenvergaderingen agenderen, het is vooral de vorm die verschilt. De coördinatoren van West- en Oost-Vlaanderen komen samen in Gent. De coördinatoren van Brabant, Antwerpen en Limburg komen samen in Antwerpen of Leuven. We werken met een kleinere groep intensiever door op inhoud en kunnen een grotere interactie en betrokkenheid garanderen. Ook de afstanden spelen in ons voordeel waardoor we op regio-co's meer aanwezige coördinatoren tellen. De kernleden bieden dus

⁸ Zie decretale taken PBD art 15 1.2.a. en 1.2.b.

twee keer een zelfde aanbod aan, maar met verschillende groepen op verschillende locaties. In het verslag worden beide trajecten samengebracht en de besluiten genoteerd.

In het verleden organiseerden we naast de regio-co ook nog twee keer een mini-co waar enkel inhoudelijk pedagogische punten werden besproken. Vanaf dit jaar organiseren we geen mini-co meer. Net zoals op een gewone coördinatorenvergadering zullen we op de regionale vergaderingen zowel bestuurlijke als inhoudelijke punten brengen. Dat zal efficiënter werken en ook de naamsverwarring valt weg op die manier. Deze keuze zorgt er ook voor dat kernleden meer samen vergaderingen voorbereiden en leiden en dat we als federatie meer één gedeeld verhaal brengen.

1.4.2. studiedagen/werkdagen

Elke school organiseert zijn eigen pedagogische studiedagen (anderhalve dag). Daarnaast engageren scholen zich voor een extra pedagogische studiedag die we collectief aanvragen en op FOPEM-niveau organiseren. Alle leerkrachten van de 26 scholen worden uitgenodigd op onze jaarlijkse studiedag waar we werken rond het hoofdthema van dit jaar. In het verleden werkten we al een aantal keer rond cultuurbeschouwing. In de komende jaren zal de focus vooral liggen op het Cahier Wereldoriëntatie of nieuwe cahiers die we in de toekomst willen ontwikkelen.

Naast deze grote studiedag, plannen we per jaar ook nog één of eventueel twee kleinere werkdagen. Die zijn niet voor iedereen verplicht. Leerkrachten schrijven in op inhoud. Scholen sturen één of twee begeleiders die daarna dan verslag kunnen uitbrengen op hun school. De werkdagen gaan specifiek en concreter door op een techniek, een nieuwe methode, een pedagogische pijler. We combineren theorie met praktisch. Gast sprekers of literatuur met sprekende praktijkvoorbeelden of coöperatief onderzoek.

FOPEM is ook makelaar voor vormingsdagen die door externen worden georganiseerd. We delen relevante informatie over lopende trajecten bij bv Ugent, Odisee Brussel, Foyer Brussel, Artevelde Hogeschool, De Freinetbeweging, ... We lijsten op en helpen verspreiden. We motiveren scholen die deelnemen om hun reflecties en korte inhoud te delen met collega's. We bundelen geïnteresseerde scholen en schrijven collectief in of spreken lesgevers aan die een (voordeliger) aanbod op maat voor onze groep uitwerken.

1.4.3. leerkrachten en zorgcoördinatoren

De werkdagen hierboven brengen leerkrachten bij elkaar rond inhoudelijke thema's die hen binden. Daarnaast willen we mensen⁹ die door hun taak of opdracht op school een gemeenschappelijk verhaal delen, ook bij elkaar zetten. In hoofdstuk twee wordt inhoudelijk ingegaan op deze trajecten. Hier lijsten we enkel de groepen en het ritme op.

startende leerkrachten	drie keer per jaar	Tussendoor ook klasbezoeken en huiswerk waar de volgende keer op doorgewerkt wordt.
zorgcoördinatoren	drie keer per jaar	Indien zinvol sluiten ook ondersteuners van ONW OKOplus aan bij één of meerdere bijeenkomsten.

⁹ Zie decretale taken PBD art. 15 1.2.c.

graad in de kijker	eén keer per jaar	Elk jaar een andere graad in de kijker. 2018/19 : vierde, vijfde, zesde leerjaar. 2019/20 : eerste, tweede, derde leerjaar. 2020/21 : kleuters.
--------------------	-------------------	--

Naast dit aanbod wil de PBD ook vraaggestuurd ondersteunen. Leerkrachten kunnen met hun individuele leervragen terecht bij hun zorgcoördinator of bij de competentiebegeleider (of een ander kernlid, zie 5.4.) van FOPEM. Via observatie en een reflectiegesprek worden groeikansen in kaart gebracht en concrete verbeterplannen uitgewerkt en opgevolgd. De competentiebegeleider of pedagogisch begeleider coacht gemiddeld twee of drie vragen per jaar. Afhankelijk van de vraag, komt hij of zij drie of vier keer op de werkvloer om met de leerkracht te werken. Hiervoor gebruiken we de tools van het HGW en/of het GOL(L)D-concept.

1.4.4. teams en scholen

FOPEM ondersteunt ook (startende) scholen en teams als geheel zowel op bestuurlijk als op inhoudelijk vlak. Ook scholen die een doorlichting hebben of scholen die om een andere reden hulp nodig hebben, kunnen beroep doen op ons. In hoofdstuk vier wordt verder uitgelegd welke verschillende trajecten we hier in de toekomst rond willen opzetten of verder verfijnen.

1.5. materialenbank

Als organisatie verzamelden we door de jaren heen al heel wat bruikbare documenten. Ook scholen ontwikkelen zinvolle werkinstrumenten die we willen bewaren en verder gebruiken. We zetten de verschillende plaatsen en vormen hieronder naast elkaar.

1.5.1.intradesk

Sinds vorig schooljaar werken al onze scholen en kernleden met het digitaal platform Smartschool. Onze site is vernieuwd en vooral voor externe gebruikers uitgewerkt. Alle interne communicatie verloopt vanaf nu via Smartschool. Elke school kan archiveren en delen en ook de PBD kan documenten en visieteksten per thema of vak op een meer duurzame manier opslaan. Tijdens vergaderingen worden deelnemers aangemoedigd om dit platform zo efficiënt mogelijk te gebruiken. We helpen elkaar en zoeken naar handige afspraken om alles zo gebruiksvriendelijk mogelijk te maken. Ook mails, uitnodigingen en verslagen worden vanaf nu enkel via deze weg verdeeld.

1.5.2.de collectie

De PBD verzamelde in de loop der jaren heel wat sprekende praktijkverhalen. Scholen die ze begeleidde, hielden hun trajecten bij. Deze en nog heel wat andere good practices willen we behouden en vastleggen op overzichtelijke handige onthoudkaarten. In het verleden schreven we nieuwsbrieven of stuurden we visieteksten of toolkits door via mail. Maar was de publicatievorm vaak wisselend en de inhoud te uitgebreid.

Ook de pijlers van onze misie en visie van FOPEM of de visie op leren die we in het cahier wereldoriëntatie ontwikkeld hebben, willen we in behapbare schema's gieten zodat scholen ze snel en vaker zouden gebruiken.

Met 'de collectie van FOPEM' kiezen we voor gebalde eenvormige posters waar we interessante samenvattingen, pedagogisch pijlers of didactische tools kort en overzichtelijk mee kunnen weergeven. We streven ernaar om elk jaar twee of drie van die kaarten te ontwikkelen en die te verdelen onder de scholen.

1.5.3.cahiers

In 2017 verscheen ons Cahier Cultuurbeschouwing. In 2018 publiceerden we ons Cahier Wereldoriëntatie. Deze zijn in die mate uitgebracht dat ze witte ruimte en vrijplaats voorzien. Onze cahiers willen de eenheid en de verscheidenheid samenbrengen. FOPEM biedt kapstukken aan waar scholen dan verder mee aan de slag kunnen. Een cahier is een echt werkdocument. Scholen werken zelf verder aan een passend addendum, verzamelen bijlages, noteren interne afspraken, ...

In de toekomst willen we nog meer cahiers ontwikkelen rond andere leerdomeinen. Onder 2.2.3. lees je hoe we die planning zien en welke timing we voorlopig vooropstellen.

We willen ook zorg dragen voor onze eigen geschiedenis en blijven gebruiken wat zinvol is. In 2008 ontwikkelde FOPEM het Cahier Zelfregulering en een aantal bijhorende artikels rond mediatiekenmerken. We willen bekijken wat hiervan actueel blijft of vernieuwde aandacht verdient.

1.5.4.websites cahiers

Bij zowel het Cahier Cultuurbeschouwing als het Cahier Wereldoriëntatie hoort er telkens een aparte website waar extra achtergronden, illustraties, linken, ... op verzameld worden en actueel worden bijgehouden. Ook scholen kunnen extra materialen aanleveren. Op die manier wordt een éénmalig uitgegeven cahier op papier, toch een zichzelf steeds vernieuwend digitaal werkinstrument waar alle participanten hun deel in doen.

- <https://julievanrijckeghem.wixsite.com/fopemcahierwo>
- in het Cahier Cultuurbeschouwing staat een persoonlijke code die toegang verleent tot de bijhorende website (via uitgeverij Garant)

1.5.5.bibliotheek

FOPEM koopt geregeld nieuwe boeken en houdt actuele teksten bij. De collectie die we tot op heden verzamelden, is beschikbaar en uitleenbaar voor al onze scholen. Geregeld zetten we een publicatie in de kijker of laten we boeken rondgaan tijdens vergaderingen of vormingsdagen.

1.6. onderzoek

Als PBD proberen we de veranderingen in het onderwijslandschap van nabij te volgen. Via OKO (Overleg Kleine Onderwijsverstrekkers) is FOPEM vertegenwoordigd in raden, commissies en werkgroepen van de VLOR, het Departement Onderwijs, overleg met de inspectie, ... Afhankelijk van onze eigen lopende trajecten sluiten we aan bij onderzoeken van hogescholen of universiteiten¹⁰. Er lopen samenwerkingen met bv Unia, KULeuven, Ugent, Odisee Brussel, ... Kernleden engageren zich om deze info (gefilterd en gebald) te delen met de scholen. Via prikkels of teasers worden coördinatoren of leerkrachten warm gemaakt. Wie wil kan er zelf

¹⁰ Zie decretale taken PBD art.15 1.2.e.7. en zie aanbevelingen commissie Monard, samenwerken met externen en opvolgen wetenschappelijke en maatschappelijke tendensen.

dieper op ingaan of met collega's afspreken om hier verder trajecten¹¹ in te volgen. De kernleden volgen vooral ook zelf onderzoek mee op om hun eigen expertise te vergroten en de inhoud te versterken. Ook scholen nemen geregeld deel aan wetenschappelijk onderzoek of pilootprojecten en laten studenten toe die hun thesis op hun school willen aftoetsen. Wij houden als PBD contact met bv Hogeschool Odisee en kunnen daar bv onderwerpen of suggesties voor eindwerken indienen en studenten aanvragen die bij ons onderzoek willen lopen.

1.7. evaluatie en effectmeting

De kernmedewerkers en de besturen van FOPEM en SOM zijn in november 2017 gestart met een groot intern onderzoek rond taken, bevoegdheden en mandaten. Ook inhoudelijk worden keuzes en prioriteiten herschikt in functie van een optimalisatie van onze werking. We worden hiervoor extern aangestuurd door een audit-bureau en kunnen vanaf 1 september 2018 met een aantal eerste nieuwe besluiten aan de slag. Alle betrokken scholen en coördinatoren worden via de besturen bevroegd waardoor dit proces een stevig en breed draagvlak heeft.

Los van deze grote herschikking, blijven we als PBD ook kort op de bal inzetten op evaluatie en bijsturing. Naast de gebruikelijke tussentijdse evaluaties bij vormingen en werkvergaderingen, gebruiken wij ook digitale feedbackformulieren voor de deelnemers van langlopende projecten (bv starterscursus, referentiegroepen Cahier Wereldoriëntatie, ...) waarin we peilen naar hun tevredenheid, hun nieuwe noden en mogelijke adviezen voor de toekomst. Op die manier weten wij waar we verder op moeten inzetten en kunnen we de betekenis van ons werk beter voor ogen houden.

Tweejaarlijks worden kernmedewerkers en hun specifieke taken en opdrachten geëvalueerd. Via een 360°-onderzoek worden alle betrokken partijen bevroegd over de sterktes en verbeterpunten van onze werking en zijn medewerkers.

In 2018 publiceerden wij ons eerste eigen leerplan. In het schooljaar 2018/19 zetten we volop in op de implementatie van het Cahier Wereldoriëntatie. De leerplanmaker en de pedagogisch begeleider zijn samen verantwoordelijk voor deze opdracht. Het is niet de bedoeling om meteen een nieuw tweede leerplan te ontwikkelen. We willen gelijktijdig met de implementatie een intern onderzoek starten die het proces van de opmaak en het product dat nu voorligt, wil evalueren. De lessen die we uit deze effectmeting trekken, vormen dan de basis om in de toekomst (eventueel) een tweede en derde cahier te ontwikkelen.

We willen ook blijven nadenken over welke soort effectmeting¹² we het liefst spreken en hoe die in onze missie en visie kan passen. Het gaat niet alleen over de meetbare doelen of tevredenheden die we één op één kunnen aftoetsen. Een zinvolle feedback moet algemener en breder evalueren waardoor je je inspanningen nog beter kan richten. Ontwikkeling is zelden lineair maar moet spiraalvormig, geleidelijk uitdijen¹³.

¹¹ We verwijzen hier oa naar het interessant concept 'naturally occurred authentic evidence' van Rosemarie Hipkins waar wetenschappelijk onderzoek breder besproken wordt en praktijk en theorievorming elkaar vooronderstellen en bij elkaar aansluiten.

¹² Zie decretale taken PBD art.15 4 en aanbevelingen commissie Monard, uitwerken interne kwaliteitszorg.

¹³ Zie ook 'De spiraal van verandering' van Rudi Schollaert 2007.

2. Cahier Wereldoriëntatie

2.1. implementatie

In het Cahier Wereldoriëntatie onderscheiden we twee grote delen. Een eerste deel expliciteert onze visie op onderwijzen en leren aan de hand van zeven pijlers. In deel twee worden de ontwikkelingsdoelen en eindtermen voor Wereldoriëntatie gebundeld en wordt er uitgelegd hoe we via de leerspiraal de soepele leerlijnen kunnen uitwerken.

De ideeën en keuzes die in de opmaak van dit leerplan vervat zitten, zijn niet zomaar uit de lucht gegrepen. Ze zijn de optelsom van heel wat overlegmomenten in verschillende reflectiegroepen het voorbije schooljaar. De leerplanmaker vertrok niet met een wit blad. Hoe onze scholen nu al met Wereldoriëntatie omgaan en hoe het ervaringsleren in het Methodeonderwijs steeds verder ontwikkeld wordt, was start en eindpunt van dit proces.

Het is niet omdat alle scholen van bij de start betrokken waren, dat we geloven dat de implementatie¹⁴ bij iedereen even vlot zal gaan. Elke school heeft zijn eigen context, speerpunten en snelheid. Wij zijn er ons van bewust dat we de inhoud van het cahier daarom op veel verschillende plekken en tijden herhaaldelijk op verschillende manieren zullen moeten aanbrenge om het consolideren effectief te maken.

2.1.1. officieel moment

Ons leerplan werd goedgekeurd in april 2018. Scholen, teams en besturen kregen dit officiële nieuws door en een digitale versie toegestuurd. Uiteraard waren alle scholen al veel eerder betrokken en hadden inzage in en kans om te reageren op de verschillende proefversies. Op 12 juni 2018 werd het cahier officieel gevierd. Elke school kreeg een gepersonaliseerd afgedrukt exemplaar mee. Ideaal leesvoer voor de zomervakantie die komt. Ideaal leesvoer om het begin van een nieuw schooljaar vorm te geven.

2.1.2. pedagogische studiedag

Op 24 en 28 september 2018 organiseren we onze extra pedagogische studiedagen met alle scholen van FOPEM. Hier willen we een grote collectieve start maken en de inhoud van het cahier voor al onze leerkrachten duidelijk voorop plaatsen. Via concrete werktafels gaan ze concreet aan de slag met de zeven pijlers en het werken met de leerspiraal en de soepele leerlijnen.

2.1.3. (regionale) coördinatorenvergadering

Cahier Wereldoriëntatie zal het komende schooljaar (en deels ook nog de schooljaren die volgen) grote nadruk krijgen en dus ook op de maandelijkse coördinatorenvergadering telkens opnieuw aan bod komen. De kerngedachte en de concrete uitwerking willen we vaak op verschillende manieren aanbrenge. Uit de reacties en leervragen die komen, willen we aandachtspunten formuleren voor een volgende bijeenkomst. Tussendoor kunnen we coördinatoren huiswerk geven en kunnen ze het geleerde toepassen en delen op hun school en in hun team. De leerplanmaker en of de pedagogisch begeleider gaan

¹⁴ Twee extra bronnen die ev gebruikt kunnen worden bij de implementatie: 'Three perspectives on innovation' van E.R. Houseen en het boek van Dolf van den Berg en R.Vandenberghe 'Geen verzegelde lippen meer'.

tussendoor ook zelf naar scholen om passende praktijkvoorbeelden te verzamelen, leervragen op te volgen of trajecten mee te ondersteunen. Wat op de vloer uitgetoetst en verzameld wordt, koppelen we telkens terug op de co-vergadering en omgekeerd.

2.1.4. werkgroep cahier

Zoals in 1.3.1. uitgelegd kunnen coördinatoren in het namiddagblok van de vergadering met collega's verder werken op één zelfgekozen onderwerp. Ook de implementatie van het cahier zal in die werkgroepen aan bod komen. Op het einde van het schooljaar presenteren de onderzoeksgroepen hun resultaten en materialen aan de grote groep. Wat er na één schooljaar ligt, vormt de basis voor het komend schooljaar. Indien nodig en passend wordt er ook in 2019/20 verder via werkgroepen aan de implementatie gewerkt.

2.2. onderzoek

2.2.1. inhoud

Werken de zeven pedagogische pijlers? Klopt onze opdeling in soepele leerlijnen? Strookt de visie van het cahier met de pedagogische projecten op onze scholen? ... Bij het schrijven van het cahier werden heel wat verschillende reflectiegroepen geraadpleegd. Hun input vormde samen met extern wetenschappelijk onderzoek de basis voor dit werk. Dit werk is niet af en ook de taak van de reflectiegroep blijft lopen. Wij willen minstens een jaar¹⁵ de tijd nemen om wat nu geschreven staat af te toetsen aan de praktijk en de werkbaarheid ervan. We sturen bij waar nodig en trekken lessen uit deze permanente bevraging in functie van dit en komende cahiers voor andere leerdomeinen.

2.2.2. vorm

Naast de inhoud willen we in dit onderzoeksjaar ook de effectiviteit van de vorm toetsen. Werken de gekozen instrumenten? Is de opdeling helder? Gelden de kapstukken ook voor andere domeinen? ... De leerplanmaker neemt minstens één jaar de tijd om hierover feedback te verzamelen in functie van de uitwerking van (eventuele) nieuwe cahiers.

2.2.3. vervolg

We zijn het komend schooljaar niet van plan om meteen een nieuw cahier te schrijven. Toch willen we alert zijn voor wat er komt en al klaar ligt en gericht verzamelen en activeren in functie van een mogelijk nieuw leerdomein. In juni 2017 bijvoorbeeld sorteerden we leervragen van scholen in functie van de namiddag-werkgroepen. Als daar gemeenschappelijke trajecten in de vorm van een leerdomein naar boven komen, hebben we alvast een eerste nieuwe start gelegd richting een nieuw cahier. De pedagogisch begeleider gaat daar dan samen met de leerplanmaker verder op door zodat de voorbereiding verder verdiept kan worden en het zoeken en verzamelen gericht gebeurt.

In deze tabel maken we een voorzichtige prognose van hoe we de toekomst rond onze cahiers voorlopig zien gebeuren. Dit ritme is bewust traag bij de start. We voorspellen dat dat in de toekomst zeker vlotter kan en er sneller nieuwe cahiers ontwikkeld kunnen worden.

Het Vlaams Parlement is nog volop aan het debatteren over nieuwe eindtermen. Timing

¹⁵ Aanbeveling commissie Monard, leerplannen ontwikkelen aanpassen aan eigen context en waar nodig ritme bijstaven.

en invoering ligt nog niet vast, maar kan relatief snel gebeuren. Uiteraard heeft deze beslissing en vooral de inhoud van deze beslissing, invloed op de ontwikkeling van onze cahiers. Afhankelijk van wat er wanneer gestemd wordt, kunnen wij ons traject hier aanpassen of bijsturen.

2018/19	2019/20	2020/21	...
implementatie cahier wero	automatisatie cahier wero		
onderzoek algemeen (vorm en inhoud)			
verzamelen materiaal wiskunde*	schrijven cahier wiskunde	implementatie cahier wiskunde	automatisatie cahier wiskunde
		verzamelen materiaal muzische vorming*	schrijven cahier muzische vorming

**of een ander leerdomein
bv taal, zie hoofdstuk 3*

2.2.4. verdieping

Het cahier en de zeven pedagogische pijlers zijn gebaseerd op verschillende bronnen en de interessante inzichten van oa verschillende pedagogen. In het cahier zelf worden die kort vermeld en de essentie van hun betoog kort samengevat. We zijn er echter van overtuigd dat een diepere analyse en studie van een aantal bronnen voor veel scholen (coördinatoren, teamleden, ...) een meerwaarde kan zijn. We willen per jaar één leesgroep opstarten die boeken of boekfragmenten doornemen, samen bespreken en over de materie in gesprek gaan. Afhankelijk van de interesse organiseren we deze leesgroep als één van de namiddag-werkgroepen op de coördinatorenvergadering of als een aparte werkgroep die een aantal avonden bijéén komt als er bv ook leerkrachten en/of externen interesse tonen om aan te sluiten. Voorlopig liggen volgende concrete plannen voor:

2018/19	Gert Biesta, het prachtig risico van onderwijs
2019/20	de cognitieve kaart van Gagné en de mediatietheorie van Feuerstein
2020/21	taxonomie ¹⁶ van Benjamin Bloom

2.3. toepassingen

Iets leren doen we nog beter als we het zelf ook toepassen of actief aan de lijve ondervinden. Het Cahier Wereldoriëntatie is geen naslagwerk maar een handig werkboek waar leerkrachten meteen mee aan de slag moeten. Ook onze vormingen willen we zo concreet en toegepast mogelijk maken. We willen wat er ligt meteen ook verbinden aan bestaande ideeën en principes die nu al lopen. Via de zone van de naaste ontwikkeling moeten leerkrachten vlot instappen en het cahier als een vriend (h)erkennen die best wel dicht bij de huidige klaspraktijk aansluit. We willen op verschillende plaatsen en tijden met verschillende doelgroepen telkens opnieuw via een andere bril naar dit cahier kijken. Op die manier garanderen we voldoende variatie in de herhaling en een eerste stap richting volledige automatisatie.

2.3.1. cahier WO toegepast op technieken

In februari 2017 organiseerden we een werkdag over 'de ronde'. Deze techniek wordt op al onze scholen gebruikt en is op verschillende manieren start en grond voor de verdere

¹⁶ Over de taxonomie van Bloom verscheen een interessant essay van Manon Ruytters die we ook mee willen bekijken.

klaswerking. Het enthousiasme en de honger was groot en vele (nieuwe) leerkrachten wensen daar komend jaar graag op door te werken. We plannen daarom een vervolg op deze werkdag maar met een specifieke extra focus en in een doorgaande lijn met de werkdagen van de komende jaren.

2018/19	ronde(vraag)	Hoe kunnen we het cahier (de zeven pijlers en de soepele leerlijn) gebruiken in de ochtendkring, afsluitronde, boeken/actua, klasraad, ...? Hoe kunnen we het leren van de kinderen verbreden in het kringgesprek zelf? Wat is onze rol en welke mediatietechnieken kunnen we inzetten? Hoe verdiepen we de inhoud van het gesprek? Welke onderzoeksvragen destilleren we? Hoe worden rondvragen achteraf verder onderzocht door één of meerdere kinderen? Op welke manier is het cahier ook hier voor ons een bruikbaar handvat? ...
2019/20	werkstuk	Hoe kunnen we het cahier (de zeven pijlers en de soepele leerlijn) gebruiken bij het werken met werkstukken of onderzoekjes? Hoe leren we kinderen zelfstandig opzoeken, info verwerken, weetteksten schrijven, een presentatie maken? ...
2020/21	project	Hoe kunnen we het cahier (de zeven pijlers en de soepele leerlijn) gebruiken in ons projectwerk? Hoe bouwen we een project op? Hoe bewaken we de verschillende leerlijnen? Hoe volgen we de individuele en de groepsprocessen op? ...

2.3.2.cahier WO toegepast op pedagogisch project

De scholen van FOPEM zijn zelf verantwoordelijk voor het addendum dat ze bij het cahier willen ontwikkelen. In dat addendum verwijzen ze naar hun eigen pedagogisch project en motiveren ze waarom ze op welke manier de leerdomeinen van wereldoriëntatie concreet vormgeven. We zullen als PBD scholen activeren en motiveren om dit werk zo zinvol mogelijk te maken en in samenspraak met collega's uit te werken. De bestaande overlegmomenten (zie 1.3.) kunnen daar oa voor ingezet worden.

De PBD gaat daarnaast ook specifieke trajecten aan met scholen (zie hoofdstuk 4) die met concrete noden of vragen zitten. Vooral startende scholen (of scholen die bij ons een aanvraag indienen) willen de invulling van hun methode nog verder verfijnen. Het Cahier Wereldoriëntatie kan voor hen een spiegel zijn en een concrete aanleiding om verder te werken op bv principes van het Ervaringsgericht Onderwijs, de Freinetpedagogie, ...

2.3.3.cahier WO toegepast per graad

In 1.3.3. spraken we over werkdagen per graad. Het kan heel zinvol zijn om met collega's van een zelfde klas bijéén te komen en vanuit casussen en materialen delen, concreet van elkaar te leren. We willen deze werkdagen zeker opnieuw organiseren maar deze keer specifiek rond het vak Wereldoriëntatie opbouwen.

De leerplanmaker en de pedagogische begeleider organiseren zelf deze studiedag. Indien relevant gaan ze vooraf (of nadien) op klasbezoek bij de betrokken leerkrachten. De verhalen en leervragen die ze tegenkomen, kunnen inhoud of start zijn voor de werkdagen zelf of omgekeerd. Indien de interesse groot is, kan er op de werkdag zelf nog meer gedifferentieerd worden en kan de kleutergroep bv nog eens opgesplitst worden in jongste kleuters/oudste kleuters.

2018/19	Vierde, vijfde en zesde leerjaar.
2019/20	Eerste, tweede en derde leerjaar.
2020/21	Kleuters.

2.4. de collectie en de site

Zoals in 1.4.2. beschreven willen we werk maken van eigen posters waar we gebalde info of pedagogisch pijlers en didactische principes samen vatten op bruikbare onthoudkaarten. We noemen dit 'de collectie van FOPEM'. Heel wat schema's die nu al opgenomen zijn in het Cahier Wereldoriëntatie kunnen op die manier uitgegeven worden. We willen de komende jaren verder zoeken welke nieuwe extra instrumenten zich aandienen en onder die vorm verdeeld en gedrukt kunnen worden.

Op de website <https://julievanrijckeghem.wixsite.com/fopemcahierwo> kunnen we het cahier met concrete voorbeelden, extra bronnen en nieuwe aanvullingen actueel en actief houden. We verwijzen in vormingen geregeld naar deze site en stimuleren leerkrachten en coördinatoren om zelf ook aanvullingen te doen.

3. meer (met) talen

3.1. begrijpend lezen

Scholen van FOPEM zijn de voorbije jaren actief op zoek gegaan naar nieuwe en passende vormen van (begrijpend) lezen. Deze zoektocht willen we verder verfijnen en aanvullen met nieuwe extra inzichten. In het PIRLS-onderzoek van 2016 concludeert men dat het niveau van begrijpend lezen in Vlaanderen ondermaats is. Hans Annoot schreef voor OKO een zinvolle reactie op dit nieuws en probeerde één en ander in een breder kader op een rij te zetten. Wij willen de weg van dit onderzoek ook met onze scholen maken en de interessante visie van Hans hierop toetsen aan onze realiteit. We vullen verder aan met andere bronnen en standpunten. Het is een manier om het gesprek op onze scholen op gang te brengen en ons eigen (niveau van) begrijpend lezen onder de loep te nemen.

Als PBD¹⁷ zorgen we ervoor dat de weg die we hiervoor al hebben gewandeld, meegenomen wordt. Heel wat scholen werk(t)en bv via peer-tutoring aan leesvaardigheden met de tweede en de vijfde klas samen. ('Een boek voor twee' van Hilde Van Keer) Vorig jaar ontstond vanuit de startersgroep bv een discussie rond leesbare teksten en de werking van de schoolbibliotheek. De visietekst die hierrond ontwikkeld werd, kan ook de komende drie jaar verder gebruikt en aangevuld worden. Ook de scholen die een aantal jaren terug met de Alfabetcode van Erik Moonen zijn gestart, kunnen een bijdrage leveren in dit breder taalonderzoek vanuit de visie van die methode en de ervaringen die ze ondertussen hebben verzameld.

We willen dit onderzoek rond begrijpend lezen via de coördinatoren op de (regionale) coördinatorenvergaderingen lanceren en via hen (met huiswerktaken of reflectieve vragen) ook naar de teams verspreiden. Tekstmateriaal en concrete voorbeelden kunnen mee zo breed mogelijk gedeeld worden. Ook via de starterscurus kan dit item ingang vinden en achteraf elkaar kruisen op de werkvloer.

3.2. taal en cultuurbeschouwing

Taal is start en einde van alles en overal dagdagelijks aanwezig. Taal zegt wie we zijn. Verwijst naar onze oorsprong en toont wat we belangrijk vinden. In het Cahier Cultuurbeschouwing worden er concrete oefeningen uitgewerkt om mijn/jou/onze/... cultuur (identiteit, roots, context, ...) bespreekbaar te maken. Via een aantal illustratieve voorbeelden wordt het werken met de innerlijke dialoog bijvoorbeeld helder uitgelegd. Op een andere plaats in het cahier wordt de circulaire leerlijn toegelicht (die we trouwens ook in het Cahier Wereldoriëntatie gebruiken) en wordt geleerd hoe leerkrachten spontane cultuuruitingen op een hoger niveau kunnen krijgen door de ervaring een taal (begrip, principe, symbool) te geven.

Deze en nog veel andere opdrachten uit het cahier willen we de komende drie jaar (blijven) gebruiken. Als prikkelende tussendoortjes bij het begin of het einde van een vergadering of vorming. Als klein fijn cadeautje voor jezelf en voor elkaar.

3.3. tweede derde vierde taal

In 2017-2018 volgden een aantal leerkrachten en coördinatoren een vorming rond meertaligheid bij Foyer Brussel¹³ (Hilde Desmedt). Daar leerden we oa TALES@home en de Digitale Vertelkiosk kennen die een positieve omgang rond meertaligheid thuis wil stimuleren. Ook op

¹⁷ Zie *convenant OKO rond taal*.

onze scholen willen we deze mindshift verder vergroten en vanuit de concrete vragen uit onze klassen concreet aan de slag gaan met meertaligheid. Ook in Gent vinden we heel wat expertise (oa via www.meertaligheid.be) die we nog beter willen leren kennen en delen.

Rond de tweede taal Frans willen we de komende jaren ook extra aandacht hebben. In het voorjaar van 2020 organiseren we hiervoor een extra studiedag. In Methodescholen wordt een tweede taal (net als de eerste taal) op een natuurlijke manier aangebracht, met veel aandacht voor communicatie in levensechte contexten. (spreekopdrachten, vrije teksten in het Frans, literatuur, correspondentie en uitwisseling met Waalse scholen, ...)

We willen kijken of alle scholen effectief op deze manier (blijven) werken en welke voors en tegens ze hier ondervinden. Hoe het evenwicht tussen vaardigheden en kennis van de tweede taal uitgewerkt en bewaakt wordt.

De PBD verzamelt vooraf recent onderzoek rond dit thema en zoekt relevante gastsprekers die het debat kunnen voeden en aansluitend passende praktijkvoorbeelden die illustreren en prikkelen. Deze maand nog bv (juni 2018) verschenen er nieuwe onderzoeksresultaten en bijhorende analyses en reacties over de zwakkere scores voor Frans bij Vlaamse leerlingen in het secundair onderwijs.

2018/19	materialen verzamelen, nieuw onderzoek opvolgen, ...
2019/20	studiedag tweede taal
2020/21	studiedag meertaligheid
algemeen	als makelaar extern aanbod rond die thema's delen met de scholen

3.4. taal van het lichaam en taal van het beeld

Taal kunnen we ook uitbreiden of breder bekijken. In de voorbije jaren was er hier vaak aandacht voor en volgden verschillende scholen extra vormingen rond bv Rots en Water, Regio Emilia en Segni Mossi. We polsen wie zich hier nog verder wil in bijscholen en spreken als makelaar externe lesgevers aan en bundelen scholen waar mogelijk. Die scholen engageren zich om wat ze leerden te delen in de grote groep en de concrete toepassingen die ze uitwerkten op hun school, te presenteren.

Rots en Water	Rots en Water is een psychofysieke training. Het richt zich op de ontwikkeling van sociale competenties, het voorkomen en aanpakken van pesten, zelfvertrouwen, weerbaarheid en beheersing. Anders dan andere methodieken rond conflicthantering, gebruikt het de taal van het lichaam en niet de taal van het woord.
Reggio Emilia	Reggio Emilia (Italië) focust zich vooral op de ontwikkeling van kleuters en vertrekt vanuit talenten en vaardigheden van kinderen. Nadruk wordt gelegd op het luisteren in plaats van het vertellen. Begeleiders werken samen met kunstenaars, pedagogen, ouders, ... en vertrekken vanuit observatie om met 'de honderd talen' van de kinderen aan de slag te gaan. Veel aandacht gaat naar het stimuleren van zelfstandigheid en creativiteit.
Segni Mossi	Segni Mossi is een project waar beweging en tekenen samenkomt. Dansopdrachten worden gecombineerd met krijten of schetsen. Schijnbaar twee aparte werelden die bijzonder mooi samenkomen en op elkaar in werken of één worden. Met aandacht voor contact en focus leren houden. De vrije lichamelijke beleving stimuleert ook het cognitieve in bv opdrachten rond spiegelen of symmetrie. Ze leggen de focus op onderzoeken van concepten en het leren van elkaar.

3.5. gebarentaal is ook een taal

Kerncollega Catherine Devos werkt naast haar job bij FOPEM ook als licentiaat wetenschappen in een secundaire school in Namen. Deze school heeft een inclusief project uitgebouwd waarbij kleine groepen dove en slechthorende leerlingen opgenomen worden in gewone klassen. Het gaat hier niet om geïntegreerd onderwijs waarbij de dove leerlingen zich middels een tolk aanpassen aan het gewoon onderwijs en zich een geïsoleerde plaats innemen in de klas. Het gaat om een bewuste inclusieve pedagogische visie en instructie in twee talen (Frans en gebarentaal) waardoor deze leerlingen volledig deel uitmaken van de klasgroep en de beide leerkrachten er zijn voor de volledige klasgroep. Ook in Vlaanderen is een groep ouders van dove, slechthorende en CODA kinderen (children of deaf adults) al langer op zoek naar een mogelijkheid om inclusief onderwijs in te richten. Deze groep zoekt samen met de organisatie Doof Vlaanderen een mogelijkheid om tweetalig onderwijs (Nederlands-VGT) vorm te geven in een bestaande school. FOPEM wil dit onderzoek ondersteunen, mee opvolgen en onze scholen stimuleren om dit inclusie-project te integreren in hun werking.

4. ondersteuning scholen

4.1. methodescholen

FOPEM telt ondertussen 26 methodescholen die doorgaans werken vanuit de visie van het Ervaringsgericht Onderwijs, de Pedagogie van Freinet of zich als Projectschool ontwikkelen. Afhankelijk van de lokale context en de ervaring (bestaansgeschiedenis, al of niet ervaren leerkrachten, leiderschap coördinator, consistent bestuur, ...) zit hier verschil op maar kunnen we doorgaans over grote overlap of consensus spreken. Uiteraard gelijken bv de Freinetscholen onderling sterk op elkaar en voelen de Ervaringsgerichte Scholen een sterke affiniteit met elkaar. Maar ook over de grenzen van de methodes heen, zijn er heel wat gelijkenissen waardoor we vaak gemeenschappelijke trajecten (vormingen, bijscholingen, ...) lopen en van en met elkaar kunnen (bij)leren.

Dit neemt niet weg dat we de vinger aan de pols willen houden en als PBD¹⁸ onze onafhankelijke scholen stimuleren om hun pedagogisch project zo helder mogelijk te krijgen. Wij willen de komende jaren uitzoeken hoe we scholen (oa via ROK en IKZ) nog meer kunnen stimuleren om zich consequenter te verhouden tot één (of een combinatie) van de methodes. Vervolgens willen we scholen helpen zoeken naar de eventuele bijscholingsnoden of groeitrajecten rond pedagogische items en die als makelaar mee ondersteunen.

Samen met het bestuur willen we in 2019/20 nagaan of het zinvol en haalbaar is om als PBD te voorzien in dergelijke navorming. Een vorming rond de basispijlers van Freinet, CEGO, ... waar (startende) scholen dan gebruik van zouden kunnen maken.

Het komende jaar willen we dit op een eerste kleine manier al uitproberen via het Cahier Wereldoriëntatie. We willen scholen begeleiden in de opmaak van een schoolgebonden addendum bij het cahier waarin gemotiveerd wordt hoe het vak Wereldoriëntatie zich verhoudt tot hun pedagogisch project, op welke manier dat concreet vorm kan krijgen en hoe ze dat kunnen integreren tot een coherent geheel.

4.2. nieuwe scholen

FOPEM ondersteunt nieuw opstartende projecten en startende methodescholen¹⁹. Er zijn vaste afspraken rond toetreding en uitgewerkte stappenplannen en kijkwijzers om te onderzoeken of een nieuwe aanvraag levensvatbaar is en inhoudelijk passend bij onze missie en visie van FOPEM. De letters uit onze naam worden hiervoor als kapstok gebruikt. Scholen worden gevraagd om duidelijk te motiveren op welke manier ze een (P)luralistische, (E)mancipatorische (M)ethodeschool zijn.

Met het bestuur willen we deze instrumenten in 2018/19 nog verder verfijnen en objectiever maken. Ook het tijdspad van indienen en de taken en mandaten van de bestuursleden en/of kernleden willen we nog duidelijker krijgen. Als de procedure voldoende doorgesproken is en intern helder, moeten we ook nog een eenvoudig stappenplan voor externen ontwikkelen. Op die manier zijn nieuwe scholen op de hoogte van de procedure en hebben ze een beter zicht op de te nemen stappen en de mogelijke hindernissen onderweg.

¹⁸ Zie decretale taken PBD art. 15 1.2.e.4.

¹⁹ Aanbevelingen commissie Monard, startende scholen beter ondersteunen.

Het bestuur zoekt samen met de kern uit wie van de kern hier welke taak op zich neemt en hoeveel projecten per jaar haalbaar toe te laten zijn. In 5.4. (ondersteuning op de vloer) wordt er hierover al een eerste concrete aanzet geformuleerd.

4.3. startende scholen

Scholen die een goedkeuring kregen en dus toetreden tot FOPEM worden de eerste jaren extra goed verzorgd. Een kernlid ondersteunt mee hun traject en probeert een coachende rol op te nemen in (vooral) het eerste schooljaar. Samen met het bestuur wordt nog afgesproken hoe vaak en hoe groot deze ondersteuning kan worden. Voorlopig denken we aan het bijwonen van drie of vier teamvergadering in dat eerste schooljaar waarbij het nieuwe team en/of de nieuwe coördinator kiest bij welke teamvergadering (en dus bij welke agenda en inhoud) ze graag iemand van de PBD of de kern willen zien. In het tweede schooljaar kan er dan bv nog één teamvergadering mee gevolgd worden.

Nieuwe coördinatoren worden gestimuleerd om alle coördinatorenvergaderingen in Brussel mee te volgen. (zie ook 1.4.1.) Deze vergaderingen bieden hen heel wat nuttige info rond pedagogisch, inhoudelijke thema's. Ook vragen over administratie en wetgeving komen aan bod. De kernleden én de coördinatoren werken als een coöperatief netwerk samen waarbij pas startende coördinatoren opgevangen worden door coördinatoren met al meer ervaring. Sowieso krijgt elke nieuwe school één meter of peter (een coördinator van een reeds bestaande school) die regionaal niet te ver ligt, waardoor samenwerking en uitwisseling vlot mogelijk wordt gemaakt. Er is een kernlid verantwoordelijk om het peter- meterschap mee op te volgen door bv geregeld te polsen of er vragen komen, samengewerkt wordt, evolutie merkbaar is, ...

Ook bij de aanwerving van nieuwe coördinatoren is er een kernlid betrokken en ondersteunt hij of zij de bestuursleden van de school. Eén keer per jaar organiseert FOPEM/SOM ook een vorming voor schoolbesturen en een aantal werkdagen voor administratieve krachten. Een (nieuwe) school inhoudelijk en pedagogisch vormgeven kan enkel als het ook degelijk en verstandig bestuurd wordt. Beiden lopen naast of door elkaar en moeten de nodige aandacht krijgen.

(Nieuwe) coördinatoren moeten voldoende vorming krijgen rond schoolleiderschap²⁰ en dat lukt niet altijd door enkel in te zetten op bovengenoemde intervies of het peter- en meterschap. We stimuleren als makelaar het volgen van opleidingstrajecten TGI bv of een banaba schoolontwikkeling bij bv Artevelde Hogeschool of Odisee Brussel.

4.4. startende leerkrachten

In het schooljaar 2015/16 zijn we met een aparte vorming voor startende leerkrachten begonnen. Die werd de schooljaren nadien nog verder uitgewerkt en heeft ondertussen een vaste vorm²¹ die werkt en navolging verdient. Nieuwe coördinatoren worden gestimuleerd om zeker genoeg startende leerkrachten in te schrijven voor onze beginnerscursus.

We komen drie keer per jaar samen met een groep nieuwe leerkrachten. Ook leerkrachten die ondertussen al een tijdje lesgeven, maar aan herbronning toe zijn zijn welkom. Afhankelijk van de grootte van de groep wordt eventueel nog opgesplitst en laten we ze in deelgroepen per graad samen werken. De pedagogisch begeleider heeft een vast aanbod waarin gewerkt wordt rond bv klasmanagement, plandocumenten, basis pedagogische pijlers, ...

²⁰ Zie decretale taken PBD art.15 1.5.

²¹ Aanbevelingen commissie Monard, meer op de vloer leerkrachten ondersteunen.

Daarnaast worden er concrete leervragen van de groep binnengebracht en werken we met uitwisseling en intervisie rond de concrete praktijkvoorbeelden die ze zelf meebrengen. De tweede sessie werkt verder op de eerste, de derde op de tweede. We doorlopen een traject als groep waar thema's flexibel ingezet worden afhankelijk van de actuele noden van de deelnemers.

Deelnemers worden gestimuleerd om tussen twee sessies zaken uit te proberen of te onderzoeken, bij te houden of vast te leggen. Deelnemers kunnen tussen twee sessies een bezoek aanvragen van de pedagogisch begeleider (zie ook 5.4) waar ze specifiek op individuele noden kunnen doorwerken. Wat daar geoefend en onderzocht werd, kan terug stof zijn voor de volgende groepsessie. De inzichten (via reflectie en het GOL(L)D-concept) die de leerkracht door het bezoek heeft ontwikkeld, kan hij of zij delen met andere deelnemers en hier nog verder over in gesprek gaan en dus nog verder verbreden en groeien.

Een bezoek kan ook omgekeerd, op vraag van de pedagogisch begeleider gebeuren. Er kwam een sprekend praktijkvoorbeeld of een interessante didactische werkvorm aan bod die de PBD wil zien en registreren in functie van het gebruik op een volgende vorming met de ganse groep.

Bij de start worden ook alle gegevens van de groep gedeeld zodat deelnemers ook onderling kunnen afspreken. Ze worden gestimuleerd om bij elkaar te hospiteren en van deze concrete klaspraktijk nog meer van elkaar op te steken. Een vertrouwelijke, veilige omgeving is voor een startende leerkracht enorm belangrijk. Deelnemers benoemen ook de meerwaarde van het deelgenootschap. De erkenning die ze bij anderen mogen ervaren, maakt hen zelf minder onzeker. Elkaars hoogtes en laagtes mogen zien en bespreken, is in dit traject een mooi uitgangspunt dat we samen met de deelnemers willen bewaren.

Dit hele traject samen is best intens en leerrijk. Veel starters geven aan dat ze de werkdagen missen het volgend schooljaar. Daarom willen we naast de drie werkdagen voor starters ook telkens één terugkomdag voor 'oude' starters organiseren. We werken die dag op de vastgezette besluiten van het voorbije jaar en bekijken hoe de individuele trajecten verder lopen. We zoeken één gemeenschappelijk thema waar nieuwe noden en vragen rond zijn en waar we via uitwisseling en een aanbod vanuit de PBD willen rond werken.

4.5. doorlichting scholen

Scholen die een doorlichting (of een verbeterplan) doormaken, kunnen altijd op dat beetje extra steun rekenen. De PBD²² hielp in het verleden waar nodig en zocht op maat van de hulpvraag de passende ondersteuning.

Wij willen deze begeleiding in de toekomst nog meer helder krijgen en concreter gaan uitwerken. Zeker nu de inspectie start met de nieuwe aanpak en het nieuwe Referentiekader voor Onderwijs Kwaliteit hanteert, willen we nagaan wat hier mogelijk anders en beter kan.

We nemen het schooljaar 2018/2019 als onderzoeksjaar hier. De transitie van de kern en de herverdeling van taken en mandaten zal ook uitwijzen welk kernlid deze taak op zich kan nemen en hoe groot dit engagement in zijn jaarplanning kan of mag worden. In 5.4. (ondersteuning op de vloer) wordt er hierover al een eerste concrete aanzet geformuleerd.

²² Zie decretale taken PBD art.15 1.2.e.3.

5. zorg op school

5.1. visie op zorg

Vorig schooljaar (maart 2017) werkten we verder op onze visietekst rond zorg. Die dateerde van 2014 en was aan een actualisering toe. We vulden aan met de uitgangspunten van het GOL(L)D-concept en konden dit linken aan het Handelings Gericht Werken. Ook de concepten rond Universal Design for Learning en het Co-teachen kwam aan bod.

Het blijft belangrijk om deze visietekst als basis te gebruiken in al onze vormingen en intervisies. Zeker met de nieuwste ontwikkelingen van het M-decreet en concreet door de opstart van ons ONW OKOplus worden we uitgedaagd om echt inclusief te blijven denken en onze eigen ideeën hierrond scherp te stellen en te blijven bewaken.

5.2. ONW OKOplus

Samen met VOOB en de Steinerfederatie startten wij vorig schooljaar (september 2017) met ons eigen ondersteuningsnetwerk OKOplus. In fase 2 en fase 3 van het zorgcontinuüm kunnen kinderen met een (gemotiveerd) verslag en hun leerkracht beroep doen op extra ondersteuning. Wij stelden een twintigtal ondersteuners aan die regionaal werken en verantwoordelijk zijn voor gemiddeld vier of vijf scholen. De ondersteuner is verankerd aan een BO-school en komt tweewekelijks samen in een regionale intervisiegroep.

VOOB, FOPEM en Steiner tellen samen vier (halftijdse) competentiebegeleiders. Hij/zij ondersteunt de ondersteuners, organiseert intervisies en passende vorming. Hij/zij zorgt dat het netwerk functioneel werkt samen met de collega's competentiebegeleiders en de directies van de aangesloten BO-scholen.

In het nabije verleden was het pakket van de competentiebegeleider nog breder en richtte zich ook op de brede basiszorg en de mindshift rond inclusief onderwijs. Deze taken zijn nu (terug) de verantwoordelijkheid van de pedagogische dienst geworden. Bij FOPEM willen we die evolutie de komende periode zo goed mogelijk opvolgen en bijsturen waar nodig. Het zal belangrijk zijn dat de competentiebegeleider en de pedagogisch begeleider²³ geregeld overleg hebben en samen verantwoordelijk zijn voor het zorgbeleid op onze scholen in de verschillende fasen van het zorgcontinuüm. Wat hen bindt moet ook voelbaar zijn op de vloer en consequent doorgetrokken worden op het niveau van de zorgcoördinator en de ondersteuner. We willen deze twee groepen vanaf komend schooljaar geregeld bij elkaar brengen en vormingen voor hen samen organiseren. Op die manier moet de zorgvisie van FOPEM nog meer gedeeld goed worden en gespreksonderwerp worden over de grenzen van het zorgcontinuüm heen.

5.3. zorgcoördinatoren

De groep zorgcoördinatoren houdt ook de komende jaren hun vast vergaderritme aan van drie werkdagen per schooljaar. Begin, midden en eind komen we met deze groep bijéén rond actuele onderwerpen of vragen vanuit de scholen zelf. Heel wat expertise wordt gedeeld, taken verdeeld of samen materiaal aangemaakt. De pedagogisch begeleider geeft extra input (vanuit recente wetgeving of nieuw wetenschappelijk onderzoek) en levert externe sprekers aan. Vanaf 2018/19 plannen we deze vergaderingen altijd op dinsdagen. Op dinsdagen zijn de ondersteuners van

²³ Zie decretale taken PBD art.15 1.2.c.

OKOplus klasvrij voor de intervisiemomenten. De voormiddagen werken de zorgcoördinatoren apart een agenda af. In de namiddag sluiten de ondersteuners aan en bieden we een gemeenschappelijk traject aan.

Deze eerste oplijsting van thema's geeft weer wat er nu al loopt en wordt op een eerste zorgco verder aangevuld met nieuwe ideeën en noden.

- Visietekst zorg (opnieuw) bespreken en actualiseren (bv Hoe wil FOPEM zijn visie op inclusie in relatie tot het ONW blijven waarmaken en verdedigen?)
- Visietekst ruimer verdelen (moet ook werkdocument van de ondersteuner worden)
- Eindtoetsen zesde leerjaar
- Vervolg onderzoek Inge Van de Putte (over de rol en de positie van de zorgcoördinator, ondersteuner)
- Vorming of bijscholing rond type 3 kinderen met gedragsproblemen
- Nascholingstraject SWITCH van POV
- Nascholingstraject M-decreet Artevelde Hogeschool in Klaproos Geraardsbergen
- 'ik ben bezorgd' (link met cahier cultuurbeschouwing, over rollen en kijken, over wanneer wat benoemen, ...)
- inclusievere klassenraden ism Unia
- IAC
- Hoogbegaafdheid
- Evaluatiemappen (Hoe zijn onze rapporten een weergave van onze werking?)
- Baso-fiches
- Integratiematrix van Bloom en Gardner
- Jaarklassysteem versus graadsklassen en leefgroepen
- Schoolrijpheid
- ...

5.4. leervragen leerkrachten

De PBD wil naast het aanbod ook vraaggestuurd werken en hier tot op de klasvloer²⁴ komen. Zoals in 3.2. uitgelegd ligt de verantwoordelijkheid rond professionalisering bij de school (de coördinator, het zelfsturend team, personeelswerkgroep, ...) en biedt de PBD vorming en ondersteuning aan waar scholen op intekenen. Maar het gebeurt dat scholen daarnaast ook een individuele vraag of nood formuleren en de PBD als coach vragen. Leerkrachten kunnen een coachingstraject aanvragen rond leervragen over hun klaspraktijk. Afhankelijk van de soort vraag, start de pedagogisch begeleider (algemeen pedagogisch didactische vragen) of de competentiebegeleider (specifiek rond diversiteit en zorg) een traject op. Als de vraag eerder inhoudelijk rond schoolorganisatie en/of wetgeving gaat, wordt de kerncollega die daar expertise in heeft, als coach aangeduid.

Een ondersteuning telt gemiddeld drie of vier beurten. We starten met een dag observatie en gesprek waarin de hulpvraag helder en concreet wordt gemaakt. Afhankelijk van de noden, volgen er daarna twee of drie werkdagen waarin de klasleerkracht nieuwe zaken uitprobeert en aanvullende tips van de coach in overweging neemt. De werkdagen worden verspreid over het schooljaar omdat we geloven in oefentijd en reflectie. De begeleider moet de tijd en de ruimte krijgen om zaken uit te proberen, dingen aan te passen, extra onderzoek te doen, materiaal aan te maken, ...

²⁴ aanbevelingen commissie Monard, meer op de vloer leerkrachten ondersteunen.

De coach neemt verslag van dat proces en bundelt de besluiten na de tweede of derde werkdag. Indien nodig komt de coach en de begeleider naar aanleiding van dat verslag nog een derde of vierde keer samen. We stimuleren de begeleider om dit traject ook te bespreken en te delen met zijn of haar coördinator en/of teamleden. (zie ook schema bij 1.3.)

Leervragen kunnen verschillen en zijn afhankelijk van de context en de ervaring van de leerkracht, in verschillende fasen te bekijken. Als PBD willen we daarom nog gedifferentieerder gaan ondersteunen en vooreerst onderzoeken met welk veranderingsmodel²⁵ we naar deze leervragen willen kijken.

Heel wat startende leerkrachten maken al gebruik van deze ondersteuning. We maken dit deel van onze werking in de toekomst nog meer bekend zodat meer begeleiders en/of (zorg)coördinatoren hier voor kunnen intekenen.

Er komen ook vaker vragen over bemiddelingsgesprekken. Ook deze kunnen aan de PBD gesteld worden. Dan wordt bekeken welk kernlid hier de meeste expertise in heeft om dergelijke trajecten als objectieve kritische vriend mee op te volgen. Vaak gaan bemiddelingen over spanningen binnen een team en hebben we het bv over gebrek aan sturing versus te strakke sturing in bv teamvergaderingen of bestuursvergaderingen. Ook de relatie team/ouders en de invulling van ouderparticipatie komt geregeld terug. We kijken indien nodig, relevant en haalbaar, op welke manier we hier verder vorming rond kunnen voorzien.

Een kernlid kan per schooljaar twee of drie van dergelijke trajecten inplannen en opvolgen. Dit ritme willen we in 2018/19 met de nieuwe ploeg kernleden proberen. We moeten zien in welke mate dit haalbaar is (blijft) en of de verdelingen onderling en de match tussen vraag en aanbod, vlot loopt. Indien nodig kunnen we er ook voor kiezen om deze opdracht regionaal uit te werken en kernleden te koppelen aan scholen dichtbij hun eigen woonplaats.

5.5. gedrag/gezag

Hierboven (5.3) lijstten we inhoud op die we met de zorgcoördinatoren (en de ondersteuners) willen behandelen. Ook vorming rond kinderen met gedragsproblemen staat mee op die lijst. In het verleden organiseerden we eerder al vormingen rond dat thema²⁶ en nodigden we oa Geert Taghon, Hilde Leonard en Lies Ledegen uit. We verzamelden ook een aantal sprekende praktijkvoorbeelden rond de klasraad en meeting, waar gewerkt wordt rond klasregels, conflicthantering, schoolcultuur.

Het valt op dat er heel wat extra aanmeldingen komen van kinderen met een gemotiveerd verslag type 3. We kunnen de nodige ondersteuning hier niet enkel bij de ondersteuner leggen. Gedragsproblemen hebben ook altijd een link met de context (schoolklimaat, klasregels, afspraken en sancties, ...) en moeten dus breder en algemener aangepakt worden, ook in fase 0 en fase 1 van het zorgcontinuüm.

We willen wat we met de zorgcoördinatoren uitwerken daarom ook breder verspreiden en delen. Mogelijks worden opnieuw extra vormingsdagen georganiseerd met dezelfde of nieuwe gastsprekers en opnieuw opengesteld voor een breder publiek. (naast de ondersteuners en zorgcoördinatoren, ook coördinatoren en begeleiders) Ook de overheid start met projecten rond

²⁵ Bv *Planned-change perspectief 8 fasen van Lewin*

²⁶ *Thema's die we hier oa al onderzochten waren oa: nieuwe autoriteit, contact en begrenzing, geweldloze communicatie, conflicthantering, ... naast algemenere inhoud rond executieve functies, mediëren of innerlijke dialoog.*

professionalisering van teams waar specifieke vormingen gaan rond omgaan met moeilijk gedrag.

Ondersteuner Caner van OKOplus ondersteunde het voorbije schooljaar oa De Wondere Wereld in Lummen en werkte geregeld mee in fase 0 en fase 1 rond bovengenoemde thema's. We onderzoeken het komend jaar of het werk dat daar loopt ook elders kan gebruikt worden. Met extra subsidies kunnen we dit pilootproject verder ontwikkelen en instrumenten bedenken die algemener zijn en bruikbaar worden voor anderen scholen van FOPEM. In 2018/19 zoeken we uit op welke manier we hier een dossier voor kunnen indienen. In 2019/20 kan het project dan effectief starten.

5.6. differentiatie

Nadenken over zorg betekent nadenken over verschillen en hoe we kunnen werken met de grote diversiteit in onze klassen. Differentiatie is daarom al langer dan vandaag een hot item op onze scholen. (oa nascholing in *De Vier Tuinen rond binnenklasdifferentiatie, oa vorming co-teaching Elke Struyf KULeuven, ...*) We stimuleren scholen om hier verder op in te zetten. Via de coördinatoren deelt de PBD geregeld teasers rond differentiatie en verzamelt en verspreidt interessant vormingsaanbod door derden. In 2019/2020 organiseren we een extra studiedag rond dit thema waarbij we ook zorgcoördinatoren en ondersteuners mee in de organisatie willen betrekken.

In 2017 werkten twee kernleden mee aan het nieuw onderzoek van Maarten Simons aan de KULeuven. 'De leerling centraal in het onderwijs. Grenzen van personalisering?' werd in leesgroepen met studenten besproken en afgetoetst aan de praktijk. We onderzochten de keerzij van een doorgedreven werken op maat en de valkuilen van een te sterk geïndividualiseerd onderwijs. De spanning tussen de noden van het kind versus de dynamiek van een klas(groep) is voer voor discussie. Een interessant boek dat we nog verder willen begrijpen en delen.

Op die manier willen we differentiëren in een breder genuanceerder kader bekijken en de keuzes die we hierin maken altijd blijven aftoetsen aan onze eigen visie op zorg en inclusie enerzijds en de kracht van onze coöperatieve klasgroepen anderzijds. Heel concreet willen we het UDL-concept verder onderzoeken en concreet maken en koppelen aan oa de cognitieve kaart van Feuerstein. Een aantal scholen volgden in het verleden al een cursus rond de mediatiekenmerken van Feuerstein. We willen nagaan of we die draad hier terug kunnen opnemen of actiever maken en verder delen.

5.7. coöperatieve werkvormen Kagan

Nadenken over zorg betekent ook nadenken over je concrete klasorganisatie en nieuwe didactische werkvormen. Wij zetten graag in op groepswork omdat we geloven dat kinderen door samen te werken tot veel beter resultaat komen. Naast de winst op cognitief vlak, worden ook sociale vaardigheden getraind en werken we aan een positiever klasklimaat en burgerzin. Om die coöperatieve gedachte nog concreter te maken, volgden een aantal scholen reeds de bijscholing van Kagan. We gebruiken op alle niveaus (ook met begeleiders op vormingen of met coördinatoren op vergaderingen bv) steeds vaker verschillende werkvormen. Omdat deze effectief werken en meteen een positief gevoel inbrengen, willen we er blijvend aandacht voor hebben. Net zoals hierboven (5.6 differentiatie) willen we deze inhouden warm houden via teasers op de coördinatorenvergadering en info over externe bijscholing bundelen en delen.

In 2020/2021 organiseren we dan zelf een extra studiedag rond dit thema waarbij scholen die al meer ervaring hebben met oa Kagan mee in de organisatie betrokken worden.

2018/19	materialen verzamelen, nieuw onderzoek opvolgen, ...
2019/20	studiedag differentiatie
2020/21	studiedag coöperatieve werkvormen

6. witruimte

We willen dit nieuw pedagogisch plan bewust afsluiten met een laatste leeg hoofdstuk. Deze witruimte willen we open houden voor nieuwe en andere inhouden of trajecten die we nu nog niet kennen. We willen als organisatie de flexibiliteit bewaren en ons aanbod voortdurend evalueren en bijsturen waar nodig. Plannen maken voor de komende drie jaar is geen evidente opdracht. Ons pad kan jaar na jaar wat verlegd worden, afhankelijk van de nieuwe context en de evaluatie van wat goed loopt of minder goed loopt.

We willen tegelijk onze spankracht en energie bewaken en zorgen voor elkaar. We zijn een kleine koepel en moeten met weinig middelen en mensen heel veel doen. Een witruimte openhouden betekent niet dat we naast ons gepland aanbod ook nog tussendoor op alle nieuwe aanleidingen of vragen van buitenaf kunnen ingaan. Dit plan wil net tonen dat we gericht keuzes maken en trajecten aangaan die passen binnen de uitgestippelde lijnen.

We probeerden in dit plan alle onderwerpen en lopende items op te nemen en gebruikten daarvoor de vier grote hoofdstukken: Cahier Wereldoriëntaite, meer (met) talen, ondersteuning scholen en zorg op school. We zijn er ons van bewust dat er daarnaast nog zaken aan bod zullen komen die hier niet vermeld werden of onder geen enkele rubriek gesorteerd konden worden. We denken bv aan de oprichting van een secundaire Freinetschool waar FOPEM bij betrokken wordt en in de toekomst waarschijnlijk nog verder zal ondersteunen. Er is ook vraag naar een (tweede) navorming voor sportleerkrachten. We denken hier ook aan de samenwerkingen of contacten die we onderhouden met Odisee Brussel, Artevelde Hogeschool Gent, Unia, KULeuven, ... En nieuwe partners die we willen aanspreken (oa Sibille Declercq van Awel en Maarten Vansteenkiste van UGent). Afhankelijk van de inhouden die komen, kunnen we partners bevragen en betrekken en hun aanbod afstemmen op dat van ons en omgekeerd.

Voor Vincent Vandevyvere was het schrijven van dit plan een eerste keer. Het moet gezegd dat hier nog leergeld betaald moet worden en niet alles onmiddellijk juist of volledig opgenomen zal worden. De volledige kern en het bestuur volgt de inhoud en de uitwerking van dit plan mee op en zal bijsturen waar nodig. We gebruiken de bestuursvergaderingen en het tweewekelijks kernoverleg om dit huiswerk samen concreet te maken. We stimuleren elkaar om hier alert mee te blijven omgaan en waken erover dat wat uitgedacht en geschreven werd, ook daadwerkelijk gebeurt of minstens geprobeerd wordt.

*juni 2018
Vincent Vandevyvere*